

Fortælleren har tidligere besøgt den velhavende hosekræmmer Mikkel Krænsen på heden. Der har han truffet Mikhels smukke datter Cecilia (Cecil), som elsker Esben. Mikkel vil dog ikke lade Cecil og Esben gifte sig, fordi Esben er for fattig.

St.St. Blicher

1829

Hosekræmmeren

hosekræmmer: omvarende sælger af uldsokker og andre uldvarer, som blev fremstillet af hedeboenderne

„Den største sorg i verden her er dog at miste den, man har kær.“

(...)

Der gik seks år hen, inden jeg igen kom på denne kant af heden; der var et ligedant stille, varmt septembervejr som forrige gang. Tørsten drev mig til hus, og det traf sig så, at hosekræmmerens netop var det nærmeste. Ved at genkende den gode Michel Kræsens ensomme våning, kom jeg først i tanke om den smukke Cecilia og hendes kæreste; og nysgerrighed efter at vide, hvad udfald denne hedeidyl havde fået, drev lige så stærkt som tørsten. Under slige omstændigheder er jeg meget tilbøjelig til at anticipere den virkelige historie; jeg gør mine gisninger, jeg forestiller mig hvorledes det kunne og burde være, og prøver hvorvidt mit bestik vil stemme overens med skæbnens styrelse. Ak! Som oftest er mine gætningers afdrift fra begivenhedernes rette kurs såre stor! Således også her: Jeg tænkte mig *Espen* og *Cecilia* som mand og kone; hun med en glut ved brystet, bedstefaderen med en eller to større på sit knæ, den unge kræmmer selv som en driftig og lykkelig bestyrer af den nu udvidede strømpehandel – men, det kom ganske anderledes.

anticipere: foregribe

gisning: begrundet gætte

glut: lille barn

(...)

Vel var jeg begærlig efter at erfare det nærmere angående den stakkels *Cecilia*; men en forudfølelse af noget særdeles sørgeligt dæmpede min nysgerrighed, og afholdt mig fra ligefrem at spørge om det, jeg både ønskede og frygtede at høre. „Er manden ikke hjemme?“ var min første tiltale. „Min mand?“ sagde hun, „ham har Vorherre taget for længe siden; ja såmænd!

Det bliver nu tre år til Mikkelsdag, at jeg har siddet enke – et stykke endnu! Vær så god! Og forsmå det ikke! Det er rigtignok kun bondekost!“ „Mange tak!“ svarede jeg, „jeg er mere tørstig end sulten – så Eders mand er Eder nu falden fra – det var et stort tab, en stor sorg for Eder –“ „Ak ja!“ sukkede hun med tårefyldte øjne; „men det var ikke den eneste – Herre Gud! Så De ikke vor datter?“ „Jo!“ svarede jeg, „hun forekom mig lidt aparte –“ „– Hun er rent afsindig“ sagde hun, bristende i gråd, „vi må holde et menneske bare for at passe på hende, og hun kan heller ikke tage sig stort andet for; hun skulle rigtig nok fare med at spinde og binde lidt, men det har intet skrid, for hun må løbe med hende vel de seksten gange om dagen, når hun kommer i tanker om *Esben* –“ „– hvor er *Esben*?“ afbrød jeg: „I Guds rige“ svarede hun, „så De har ikke spurgt det? Ja Gud nåde os! Han fik en ynkelig død; sådan en elendighed har der aldrig nogen hørt – De må ikke være storagtig, spis og drik, mens De lyster! – ja såmænd! Jeg har gået noget igennem, siden De var her sidst. Tiderne er også besværlige, med hoserne er det forbi, og vi skal holde fremmede til at se efter alting.“ Da jeg mærkede, at hendes sorg over det forbigangne, blandet med omsorg for det nærværende, ikke var større, end at hun jo vel ville udholde at fortælle mig hendes genvordigheder, bad jeg hende herom. Hun føjede mig villig i min begæring, og gav mig en beretning, som jeg – med udeladelse af uvedkommende indblandinger – vil levere så godt jeg formår i fortællerindens egen simple og enfoldige stil.

„Vi og *Kjeld Esbensen*“ – begyndte hun, efter at have trukket en stol hen til bordet, sat sig på samme, og lavet sit strikkesøj til rette – „har været naboer, siden jeg kom i gården, *Kjelds Esben* og vores *Cecil* blev gode venner, inden nogen vidste det. Vor mand var ikke meget glad, og jeg ikke heller, for *Esben* havde ikke stort, og hans fader slet intet. Men vi tænkte alligevel, at tøsen skulle have været klogere, end at lægge sig efter sådan en grøn dreng. Han løb rigtig nok omkring med lidt hoser, og tjente et par skilling; men hvor langt skulle det række? Så kom de og bejlede: vor mand sagde nej – som ikke sært var

forsmd: afvis

aparte: mærkelig, anderledes på en afvigende måde

binde: strikke

spurgt: hørt

storagtig: hoven, dvs. for fin til at spise måltidet

genvordighed: vanskelighed, problem

tungsindig: nedtrykt, deprimeret

kjerte: kærede, „det brød vi os ikke om“

lod (præsten) lyse: tidligere skulle et giftemål bekendtgøres af præsten tre søndage fra prædikestolen

skælnsstykke: spøg

bindehose: strikkestrømpe

uldnøglet: garnnøgle. På den tid fastgjorde man garnnøglet på skulderen, så man frit kunne bevæge sig omkring, mens man strikkede

tråd: her: sammenhængende hændelser, et ordspil, jf. udtrykket „historiens røde tråd“

fornam: fornemmede, mærkede

– og dermed drog *Esben* ad *Holsten* til. Vi fornemmede nok at *Cecil* blev lidt tungsindig; men det kjerte vi os ikke efter; „hun glemmer ham vel“ sa' vor mand, „når den rette kommer.“ Det varede heller ikke længe inden *Mads Egelund* – jeg ved ikke, om De kender ham? Han bor ellers et par mil herfra, han kom, og bejlede med en gældfri gård og tre tusind daler på rente. Det kunne nok gå an. *Michel* sagde straks ja; men *Cecil* – Gud bedre! Hun sagde nej. Så blev manden vred, og holdt hus med hende. Jeg syntes nok, han var for hård; men den salig mand ville helst råde sig selv; og derfor gik også han og *Madses* fader til præsten og lod lyse. Det gik godt to søndage; men den tredje, da han sagde: „Har nogen noget derimod at sige,“ rejste *Cecil* sig i stolen, og råbte: „Det har jeg; der er lyst tre gange for mig og *Esben* i *Paradis*.“ Jeg tyssede på hende; men det var for silde: ethvert menneske i kirken havde hørt det, og så hen til vor stol – vi overgik jo en stor skam! – Endnu tænkte jeg ikke endda på, at hun var gået fra forstanden; men inden præsten var kommet ned af prædikestolen, begyndte hun igen at remse op om *Esben* og *Paradis*, om brudekjole og brudeseng, og hist op og her ned, det første var det sidste, og det sidste det første. – Vi måtte med hende ud af kirken. Salig *Michel* skændte vel på hende, og sagde: at det var hendes skælnsstykker; ja Gud hjælpe os for skælnsstykker! Det var hendes ramme alvor; tåbelig var hun og tåbelig blev hun.“

Her lod fortællerinden bindehosen synke i skødet, tog uldnøglet fra den venstre skulder, drejede det nogle gange og beklkkede det på alle sider. Men hendes tanker var andensteds henne: efter et par minutters ophold trykkede hun nøglet ind imod begge øjnene, hang det atter på sin hægte, og satte strikkepindene i hurtig bevægelse, idet hun således sammenknyttede den sørgelige begivenheds afrevne tråd.

Al hendes tale gik ud på, at hun var død og kommet i *Paradis*, og der skulle hun giftes med *Esben*, så snart han også var død, og det blev hun ved med både nætter og lyse dage. Salig *Michel* fornam da, hvordan det hang sammen: „Det er Guds gerning“ sagde han „hans vilje kan ingen modstå;“ men det gik ham nær

alligevel og jeg ved nok, hvor mangen god time jeg har lagt i min seng og grædt, når alle de andre var til ro. Sommetider kom det mig for, det havde været bedre, om de to unge folk var kommet sammen: „kan hænde sig“ sagde vor mand; „men
5 det skulle nu ikke være.“

I det første par måneder var hun slem uregerlig og vi døjede hårdhed med hende; siden faldt hun noget til rolighed, snakkede kun lidt; men sukke og græd alt imellem. Ingenting ville hun bestille, for „i Himmerig“ sagde hun „der er det hellighed
10 hver dag.“

„Sådan gik der såvel et halvt år hen; og det var for det meste dobbelt så længe siden *Esben* var draget ud i sønden, og ingen havde spurgt noget fra ham hverken godt eller ondt. Da hændte det sig en dag allerbedst som vi sad her, salig *Michel*
15 og *Cecilie* og jeg, at *Esben* ·tren ind ad døren. Han var kommet lige fra rejsen, havde ikke været ved sit eget hjem, og vidste ikke heller hvordan her stod til, indtil han kastede sine øjne på pigen: så kunne han nok se at det var ikke rigtigt fat. „Du tøver længe“ sagde hun, „Brudesengen har stået opredt over
20 år og dag; men sig mig først: er du død eller levende?“ „Herre Gud, *Cecil!*“ sagde han, „Du kan jo vel se, at jeg er levende?“ „Det var skade“ svarede hun „for så kan du ikke komme ind ad Paradisets dør. Stræb at lægge dig til at dø så snart du kan! Thi *Mads Egelund* går og lur på, om han ikke kunne komme først.“
25 „Det er en ·mådelig tilstand“ sagde han: „*Michel! Michel!* I har gjort stor ·uskel imod os. Jeg er mand nu på fem tusinde daler såvel: Min morbror ude i Holsten er død ugift, og jeg skal arve ham.“ „Hvad for noget?“ sagde vor mand „det var skade, vi ikke vidste det lidt før; men giv dig stunder! Pigen kan vel komme
30 sig endnu.“ *Esben* rystede på hovedet, og gik hen til vor datter, for at give hende hånd: „*Cecil!*“ sagde han „snak nu fornuftig! Vi er jo levende begge to, og når du vil være rimelig, så giver dine forældre deres ·minde til, at vi må få hinanden.“ Men hun smed begge hænderne om på ryggen, og råbte „Vig bort fra mig! Hvad har jeg med dig at gøre? Du er et menneske, og
35 jeg en Guds engel.“ Da vendte han sig om, og stak i at græde

tren: trådte

mådelig: ringe

uskel: uret

(give sit) minde:
tillade

ret bitterlig: „Gud forlade jer, *Michel Kræsen!*“ sagde han, „hvad I har gjort imod os to syndige mennesker!“ „Giv dig tilfreds!“ sagde vor mand, „det kan blive godt. Læg dig nu her i nat, og lad os så se hvad hun siger i morgen.

græsseligste: værste

linde: lette, dvs. at tordenvejret var drevet over

overstue: storstue, stadsstue

5 „Det var aften, og der trak et strengt vejr op med torden og lynild, det græsseligste jeg nogen tid har kendt – ret som verden skulle forgå. Så blev *Esben* da til sinds at slå sig til ro hos os, og så snart vejret lindede, lagde han sig i overstuen. Vi andre gik også til sengs; men jeg kunne længe høre igennem

10 væggen, hvordan han sukede og græd; jeg tror også at han bad til Gud i himlen. Endelig faldt jeg også hen. *Cecil* lå og sov i den alkove lige over for *Michels* og min her.“

bares mig for: gik op for mig

15 „Det kunne vel være en times tid eller noget mere over midnat, da jeg vågnede. Det var stille udenfor, og månen skinnede ind ad vinduet. Jeg lå og tænkte på den elendighed, som var overgået os; jeg tænkte mindst på, at det var sket, som jeg nu skal fortælle jer. – Det kom mig for, at det var så roligt henne hos *Cecil*; jeg kunne slet ikke høre, hun drog sin ånde; ikke heller fornemmede jeg mere til *Esben*. Det bares mig for, at det

20 ikke var rigtigt. Jeg listede mig ud af min egen seng og hen til *Cecils*. Jeg kikkede derind, jeg følte efter hende; men hun var der ikke. Nu blev jeg urolig i mit sind, sprang ud i køkkenet, og tændte lys, og dermed gik jeg op i overstuen. Å Gud hjælp os nådelig og vel! Hvad så jeg der? Hun sad i *Esbens* seng, og

25 havde lagt hans hoved i sit skød; men da jeg så nøjere til, var han så bleg som et lig; hans ansigt, og lagnerne var røde af blod. Jeg gav et skrig af mig, og segnede om på jorden; men *Cecil* vinkede ad mig med den ene hånd, og klappede hans kind med den anden. „Tys! Tys!“ sagde hun „nu sover min kæreste den

30 søde søvn. Lige så snart som I har begravet hans legeme, bærer englene hans sjæl til Paradis, og der skal så vort bryllup stå med stor herlighed og glæde.“ – Ak! ak! du milde Gud og fader! Hun havde skåret halsen over på ham – den blodige ragekniv lå på gulvet uden for sengen.“

ragekniv: barberkniv

35 Her skjulte den ulykkelige enke ansigtet i sine hænder, og græd bitterligen, mens forfærdelse og smerte sammenknugede

mit bryst. Endelig kom hun til sin vante fatning, og vedblev som følger:

„Der blev en stor ynke og jammer både her og til *Esbens*; men gjort gerning står ikke til at ændre. Da de kom kørende med ham til hans forældre – de tænkte, at han var vel forvaret ude i Holsten – ja, da blev der en skrigen og en skrålen, som gården skulle have faldet. Han var en skikkelig karl, og nu kommet til så stort middel og rigdom, og måtte alligevel så ynkelig dø i hans unge alder, og det for hans kærestes hånd. – Salig *Michel* kunne heller aldrig glemme det; han blev ikke mand siden. Et par måneder efter blev han liggende syg, og så tog Vorherre ham fra mig.“

„Den selv samme dag, som han blev jordet faldt *Cecil* i en dyb søvn, og sov såmænd tre ætmaal ud i et. Da hun vågnede, var hendes forstand kommet tilbage. Jeg sad ved hendes seng, og ventede, at Vorherre skulle løse op for hende. Men allerbedst som hun lå, drog hun et dybt suk, kastede sine øjne på mig, og sagde: „Hvorledes er det fat? Hvor har jeg været? Jeg har haft en underlig drøm: det kom mig for, jeg var i himmerig, og *Esben* hos mig. – Herre Gud, mor! Hvor er *Esben*? Har I ikke hørt fra ham, siden han drog ad Holsten?“

Jeg vidste ikke ret, hvad jeg turde svare. Nej – sagde jeg – vi ved ikke stort om ham. Hun sukede! „Hvor er far?“ spurgte hun så. Din fader har det godt – svarede jeg – ham har Gud taget til sig – da græd hun. „Mor! Lad mig se ham!“ sagde hun. Det kan du ikke barn! – svarede jeg – for han er jo i jorden. „Gud bevare os!“ skreg hun, „hvor længe har jeg da sovet?“ – Heraf mærkede jeg, at hun ikke selv vidste, i hvad tilstand hun havde været. „Har I vækket mig, mor! sagde hun igen „har I ingen tjeneste gjort mig: jeg sov så sødt; jeg drømte så dejligt; *Esben* kom hver nat og besøgte mig i skinnende hvide klæder og med en rød perlekrans om hans hals!“

Her faldt den gamle atter hen i tungsindige tanker, og først efter nogle dybe hjertesuk tog hun atter ved.

„Det stakkels barn havde da fået sin forstand tilbage; men Gud ved, om det var bedre for hende. Hun var aldrig glad, men

ætmål: døgn, 24
timer fra kl. 12
til 12

fjerdingårs tid:
kvart år

altid stille bedrøvet, talte ikke uden når hun blev adspurgt, og passede sit arbejde meget flittigt. Hun var hverken syg eller frisk.

hægen: tilbøjelig til

Det spurgtes da snart heromkring i nabolaget, og et fjerdingårs tid efter kom *Mads Egelund*, for at bejle til hende anden gang. Men hun ville ikke vide af ham at sige, hverken for lidt eller for meget. Da han nu fornemmede, at hun slet ikke kunne lide ham, blev han studsigt, og fik ondt i sinde. Jeg, og folkene, og alle de, der kom her, passede bestandig nøje på, at vi ikke lod falde det mindste ord om, hvordan hun selv i hendes afsindighed havde undlivet den stakkels *Esben*; og hun tænkte vel også, at han enten var død eller gift derude i sønden. – En dag, som nu *Mads* er her, og trænger stærkt på hende, om at give ham ja, og hun så svarer, at hun hellere ville dø, end giftes med ham: siger han rent ud, at han slet ikke var så hægen for en, der havde skåret halsen over på sin første kæreste; og dermed fortæller han hende det hele, som det var tilgået. Jeg står ude i køkkenet og hørte det så halvt om halvt. Jeg slænger hvad jeg har i hånden, springer ind, og råbte til ham: *Mads! Mads!* Gud forlade jer! Hvad er det, I gør? Men det var for silde: hun sad på bænken så bleg som en kalket væg, og øjnene stod stift i hendes hoved. „Hvad gør jeg?“ sagde han „jeg siger jo ikke andet, end hvad sandt er; det er bedre, hun får det at vide, end at holde hende for nar, og lade hende gå og vente efter en død mand hendes hele livstid. – Farvel! Og tak for mig!“ – Han gik; men hun var igen faldet tilbage, og får vel aldrig hendes forstand mere i dette liv. I ser selv, hvorledes hun er: al den tid, hun ikke sover, synger hun den vise, hun selv har digtet, dengang *Esben* drog til *Holsten*, og bilder sig ind, at hun spinder på brudelagnerne. Ellers er hun dog rolig – Gud ske lov! Og gør ikke det mindste kræ fortræd: men vi tør alligevel ikke slippe hende af sigte. Gud se i nåde til hende, og løse snart op for os begge to!“

løse op: Gud vil give hende lov til at dø (fra den pine)

Idet hun talte de sidste ord, kom den ulykkelige ind med sin ledsagerske: „Nej“ sagde hun, „i dag er han ikke at se; men i morgen har vi ham vist. Jeg må skynde mig, om jeg skal blive

færdig med lagnerne.“ Hun satte sig hurtig ned på sin lille halmstol, og med hænder og fødder i rask bevægelse, istemte hun atter sin klagesang. Et langt, dybthentet suk gik hver gang forud for omkvædet:

5

„Den største sorg i verden her,
er dog at skilles fra den man har kær.“

Hendes skønne blege ansigt sænkede sig da ned mod barmen,
10 hænder og fødder hvilte et øjeblik; men snart og skyndsomt rettede hun sig atter i vejret, istemte et andet vers, og satte skyggerokken i gang.

I tungsindige tanker vandrede jeg tilbage; min sjæl havde an-
taget ørkens farve. Min fantasi var ene ·sysselsat med *Cecilie* og
15 hendes rædsomme skæbne. I hvert et fjernt luftbillede troede jeg at se hosekræmmerdatteren, hvorlunde hun sad og spandt, og rokkede, og slog ud med armene. I ·højles sørgmodige fløjten, i den enlige hedelærkes ensformige klagetrille hørte jeg kun de sørgeligsande, af så mange tusinde sårede hjerter
20 dybtføjte ord:

sysselsat: beskæf-
tiget

højle: hedefugl

„Den største sorg udi verden her,
er dog at skilles fra den, man har kær.“

